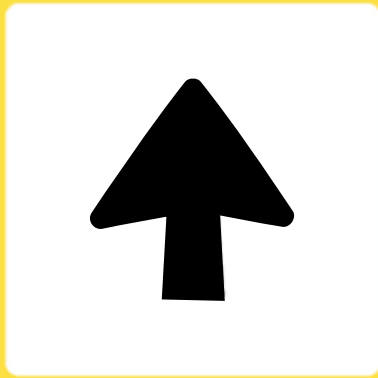

**parken
route**

**Fietsen door
parken,
buitenplaatsen,
recreatiegebieden,
en buurtparken
van Den Haag.**

Colofon

Aan de totstandkoming van de Parkenroute hebben meegewerkt de **Gemeente Den Haag** en de **Fietsersbond, afdeling Haagse regio**.

Route, tekst en vormgeving: Johan Bommelé.
Correcties en aanvullingen: Daan Goedhart en
Bob Molenaar.
Uitgave: Gemeente Den Haag, afdeling Multimedia

deel 1

deel 2

deel 3

Parkenroute: een groene route met historische allure.

In dit boekje treft u de ‘Parkenroute’ van Den Haag van de Fietsersbond Haagse regio. De fiets is een ideaal vervoermiddel om de omgeving op een gezonde en milieuvriendelijke manier te verkennen. Een mooie en groene omgeving maakt een fietstocht nog aantrekkelijker. In een oogopslag wordt duidelijk dat dit een route is voor zowel Hagenaaars als toeristen. De route leidt u langs de vele parken en groengebieden die Den Haag rijk is. Tijdens de route wordt u een kijkje geboden in de historische waarde van al deze parken en buitenplaatsen.

Volg de gele bordjes met de Haagse Ooievaar en laat u verrassen door de prachtige groene gebieden in Den Haag!

P.W.M. Smit

Wethouder Verkeer, Binckhorst, Binnenstad en Milieu

Aanwijzing:

De route wordt aangegeven op een langwerpige gele bord van 45 cm hoog bij 15 cm breed. Op het bord staat het logo van de gemeente Den Haag, het logo van de Fietsersbond, de naam van de fietsroute en een richtingspijl.

Vanwege de kwetsbaarheid van bepaalde gebieden, of vanwege verkeersveiligheid, mag op enkele trajecten niet worden gefietst. Dit wordt door middel van een bord aangegeven.

Inhoud

De Parkenroute bestaat uit drie delen:

- 1) het noordoostelijke deel route in de **blauwe ellips** blz. 1-7
- 2) het westelijke deel route in de **rode ellips** blz. 8-12
- 3) het zuidwestelijke deel route in de **groene ellips** blz. 12-17

De lengten van de delen zijn respectievelijk 22 - 20 - 19 km

Deel 1 en deel 2 komen samen op de hoek Willem de Zwijgerlaan en de Kranenburgweg. Deel 2 en deel 3 komen samen op de hoek van de Loosduinse Hoofdstraat en de Ockenburghstraat. Op het rijwielpad bij "Paviljoen Malieveld" staat het grote bord met de fietsende ooievaar. Dit is het officiële beginpunt van de Parkenroute, maar in elk deel van de route kunt u beginnen. In de routebeschrijving zijn herkenningspunten opgenomen.

Op bladzijde 18 is de route iets gedetailleerder ingetekend.

Wij wensen u veel fietsplezier en veel genot in en langs het Haagse groen.

Waar tot een paar jaar terug nog het kassengebied van Madestein was, wordt nu een luxe woonwijk gebouwd.

- Steek de weg over: RD de Dirk van Wassenaarlaan.
- Brug over en RD.
- Aan het einde van de laan gaat u schuin linksaf. **Opmerking:** de situatie van het huidige stratenplan is aan verandering onderhe-

Dirik v. Wassenaarln.
 vig. In februari 2008 is de situatie zo dat u eerst over een kort niet bestraat pad gaat, vervolgens een smal pad met klinkers en daarna schuin rechts af over een pas aangelegde straat met klinkers. Deze straat leidt u naar de ingang van een bos.

- Volg de weg door het bos. Bij een rotonde om een boom RD een smal fietspad op.
- Het pad komt uit bij de Monsterseweg: RA.

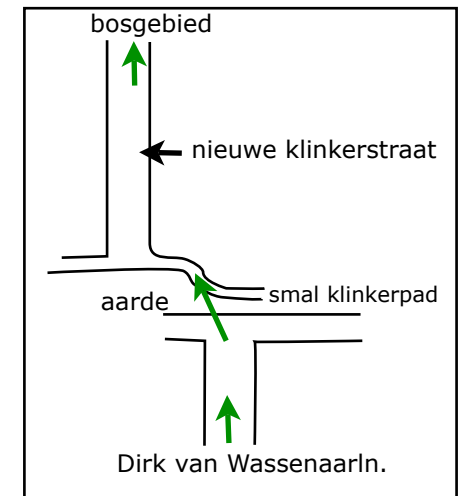
Volg de Monsterseweg tot de ingang van landgoed Ockenburgh (links van u). **Wilt u verder met deel 2 van de Parkenroute ga hier dan LA.** Fiets over de brug

het landgoed in. Wees voorzichtig met het oversteken van de Monsterseweg!

Voor de routebeschrijving van deel 2 zie blz. 10.

Zo niet, vervolg dan het fietspad langs de Monsterseweg tot aan het kruispunt met de Looselaan.

Dit is het einde van deel 3.

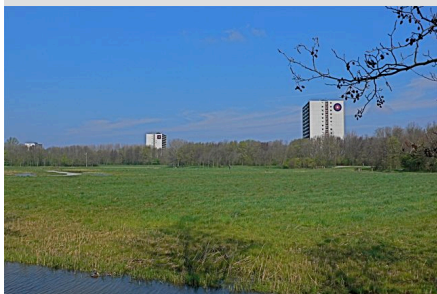

plattegrond situatie in de nieuwbouwwijk

kunnen volop beoefend worden. Dit alles ligt ingebed in veel groen, waarin het goed wandelen en fietsen is. In het recreatiegebied zijn ook twee volkstuincomplexen. Tot slot kunt u een doolhof van hoge heggen bezoeken. Altijd spannend. U fietst er vlak langs.

vervolg routebeschrijving

- Op de T-kruising LA.
- Het fietspad komt bij een brug uit op een fietspad, dat langs de Erasmusweg loopt. Hier RA.
- Na een paar honderd meter eindigt het fietspad. RA het fietspad dat weer de Uithof ingaat.
- Blijf het fietspad volgen, ook als aan de rechterkant van het pad een sloot en een weiland liggen.

- Voorbij het weiland buigt het fietspad naar links. Rechts ziet u de heggen van het doolhof liggen.
- Volg het naar rechts buigende fietspad dat na ± 150 meter LA steil omhoog loopt.
- U komt uit op een verhard fietspad: LA.
- Blijf het fietspad volgen tot een T-splitsing: RA.

- Dit fietspad kronkelt langs de dijk van de Wennetjessloot.
- Bij de tweede kruising: RA. Hier ligt ook een ANWB-fietsroute die van de andere kant komt. Deze gebruikt de afslag ook.
- Links van u ziet u de hoge uitbouw van de skibaan, het stadion van de ijsbaan. Daarvoor ligt een wielren - skeelerbaan.
- Aan het eind van het fietspad LA: de Jaap Edenweg. Gebruik het fietspad, dat rechts naast de weg loopt.
- Volg het pad tot aan de verkeerslichten bij de Nieuweweg.
- Steek over en ga RD het recreatiegebied Madestein in: de Madepolderweg.
- Buig met de weg mee naar links.
- Steek de Madesteinweg over: RD.
- Na een paar honderd meter: RA bij het eerste fietspad. Rechts ligt een speelveld.
- Het pad komt uit in de Oostmadedeweg. Voor u ziet u een wijk in aanbouw.

Route beschrijving deel 1

- Vanaf het Koningin Julianaplein de Bezuidenhoutseweg oversteken.
- RA: de Koningskade. (Rechts van u ligt het park de Koekamp.)
- Bij het Paviljoen Malieveld RA: de Koekamplaan.

Het Malieveld en de Koekamp

Het Malieveld

Het Haagse Bos strekte zich, in de tijd van de Hollandse graven, uit tot aan het Lange Voorhout. Het Malieveld lag in het Bos en hoorde bij de grafelijke terreinen. Op deze open plaats werd door de graven het 'maliekolven' beoefend, een spel waaruit later het kaatsen is voortgekomen. In latere tijden werden hier aan de rand van het Bos wilde feesten gehouden, waaraan de gehele Haagse bevolking deelnam. Nu wordt het terrein gebruikt voor kermissen, circussen en manifestaties.

De Koekamp

De Koekamp was een afgesloten veld in het Haagse bos, waarop runderen werden gehouden. Met deze runderen werden een soort stierengevechten gehouden. Het ging daarbij om een gevecht tussen twee runderen, die tegen elkaar werden opgehitst. De Koekamp is nu een herenkamp.

vervolg routebeschrijving

- Aan het eind RA: de Boslaan.
- Na 100 meter bij de eerste brug LA: de Utrechtse Baan oversteken en RD : Haagse Bos in fietsen.
- Na de brug links aanhouden.

- Na de volgende brug op kruispunt van fietspaden RA.
- Volg het fietspad. Steek: de Laan van N.O. Indië over en ga RD.

Het Haagse Bos

De geschiedenis van Den Haag is onverbrekkelijk verbonden met die van het Haagse Bos. Omstreeks 1200 gingen de Hollandse graven er vanuit hun residentie 's-Gravenzande op jacht. Dat was dus voordat van de nederzetting "Die Haghe" sprake was. Oorlogen en stadsuitbreidingen hebben het bos teruggedrongen naar de huidige afmetingen. De

Spanjaarden kaptten een zesde deel van de eiken en gebruikten het hout voor het beleg van Leiden. Tijdens de Franse bezetting gaf Napoleon opdracht het Bos te kappen. Door langzaamacties van de Hagenaars werd deze opzet verijdeld. Napoleon was ontroond voor het karwei gereed was. In de Tweede Wereldoorlog kaptten de bezetters bijna het hele Bos. Na de bevrijding restte nog slechts 30% van de bomen. De juffers in het Bos kwamen in 1821 gereed. Frederik Hendrik liet het paleis "Huis ten Bosch" als buitenhuis bouwen. De tuin is een ge-

shenk van het Nederlandse volk. Het Huis wordt nu door de Koninklijke familie bewoond.

vervolg routebeschrijving

- Bij de achteruitgang van het paleis LA. Bij de hekken LA: de Leidsestraatweg.
- Na circa 500 meter RA: een fietspad dat leidt naar: de Benoordenhoutseweg.
- Steek de weg bij de voetgangersovergang over en ga RD: de Laan van Clingendael. (Fiets rechts.)
- Bij de ingang van Clingendael RA. Gebruik het fietspad langs: de Wassenaarseweg.

Clingendael

Philips Doublet I kocht in 1591 een eenvoudige hofstede met grond van Jhr. Willem van Dorp en begon het terrein systematisch aan te leggen. Hij had, net als zijn vrienden Westbaen, Huygens en Cats voor plan-

ten en bomen veel belangstelling. Philips Doublet III was een bekend amateur tuinarchitect. Hij moderniseerde Clingendael geheel naar de smaak en de stijl van die tijd. In de negentiende eeuw kreeg het bui-

ten zijn huidige vorm.

De familie Van Brienen liet de ontwerper Dinn omstreeks 1850 de 'Japanse Tuin' aanleggen. De tuin is tijdens de hoofdbloei van de flora in april/mei voor het publiek opengesteld. In het buitenhuis is nu 'Het Nederlands Instituut voor Buitenlandse Betrekkingen' gehuisvest. In 1954 werd de gemeente Den Haag eigenaresse en stelde de buitenplaats voor recreatie open.

vervolg routebeschrijving

- RD: de Van Brienenlaan. U fietst nu tussen twee parken door. Rechts ligt Oosterbeek en links Clingendael.

Oosterbeek

Oosterbeek werd omstreeks 1640 aangelegd door Jonathan van Luchtenburch. Later werd het eigendom van de Delftse regentenfamilie Van der Dussen. In 1839 kocht baron Van Brienen van de Grootte Lindt Oosterbeek. In zijn opdracht voltooiden de zoon en kleinzoon van de tuinarchitect Zocher de strakke en symmetrische aanleg grondig. Zij vormden Oosterbeek om naar een landschapsstijl, met een romantische afwisseling van langs hoog en laag slingerende paden. Den Haag kocht het park in 1953 en stelde het een jaar later als wandelpark open. Het park is rijk aan flora.

vervolg routebeschrijving

- Aan het einde van het pad direct na de brug LA (een betonnen pad) richting Scheveningen.

De heuvels langs de kant van de Loevesteinlaan zijn na de oorlog aangelegd met het vele puin en vuil dat na de oorlog restte. Het resultaat is een rijk park met niet alleen voldoende speelruimte, maar ook met een bijzonder rijke scala aan bomen, planten en bloemen.

Om een indruk te geven van de recreatiemogelijkheden hierbij een paar gegevens. Het park heeft een oppervlakte van 110 hectare en 18 kilometer aan wandelpaden! Het jaarlijkse gratis Parkpopfestival in juni trekt circa 250.000 bezoekers.

vervolg routebeschrijving

- In het park volgen we in eerste instantie linksom de brede ringweg door het park: de Henriette Roland Holstweg.
- De weg komt uit in: de Mr. P. Drooglever Fortuynweg. Hier RA.
- In de bocht RA het fietspad: de Johanna Naberweg.
- Het fietspad kruist de brede ringweg. Schuin RA: de Marie Heinenweg.
- U verlaat het park en komt uit in de Loevesteinlaan. Oversteken en RD: de Hengelolaan.

- Blijf de Hengelolaan ruim 1 km. volgen totdat links voetbalvelden liggen. Ga LA het sportpark in dat tussen de voetbalvelden inloopt. Voorzichtig met het oversteken van de Hengelolaan!

- Aan het eind de tramlijn oversteken en RA: de Melis Stokelaan.

- Het mooie groene fietspad komt aan het eind uit bij: de Lozerlaan.
- Steek deze laan over en ga RD het recreatiegebied de Uithof in.

Uithof

De Uithof vormt in het zuidwesten van Den Haag samen met Madestein en Ockenburgh, een groene buffer tussen de stad en het kassengebied van het Westland. De provincie Zuid-Holland heeft gebieden aangewezen die belangrijk zijn voor de natuurlijke ontwikkeling in de provincie. De Uithof vormt een belangrijke schakel in deze provinciale ecologische hoofdstructuur. De Uithof is begin jaren zeventig aangelegd. Natuur en recreatie gaan in dit gebied samen. De overdekte ski- en schaatsbaan zijn de bekendste attracties. Maar ook klimmen, tennissen, skeeleren, wielrennen, kanoën en scarten

speelveld voor de kinderen aangelegd met een flora, waartussen het fijn toeven is. Doel: gewoon vanuit je huis een wandelingetje maken, wel of niet met je hond.

vervolg routebeschrijving

- Aan het eind van het fietspad bij de verkeerslichten: de Houtwijklaan oversteken en direct RA het fietspad nemen.
- Na 50 meter LA. Fietspad. Verzorgingshuis Houtwijk ligt rechts.
- Na de watermolen (zie foto) LA. Een fietspad gaat het buurtpark: het Kleine Hout in.

- Bij de T-kruising ziet u een houten brug: RA.
- Het fietspad kruist even verder: de Albert Schweitzerlaan, hier RA deze laan in.
- De laan komt uit in: de Escampalaan. Steek schuin LA over.
- Direct RA: de Prof. dr. A. Verjaarsweg en 10 meter verder weer RA. (U rijdt aan de achterkant van het Hagaziekenhuis, afd. Leyenburg.
- Aan het eind van deze weg RD: fietspad Florence Nightingalepark.

- Bij het tweede fietspad aan uw rechterhand: RA.
- Het fietspad komt uit in de Trude Mertenslaan.
- De laan loopt in een boog rechtsom. Derde straat: LA.
- De tramlijn oversteken en ga RD tussen de hekjes door van het Zuidwoldepad. **Even lopen hier.**
- Het pad komt uit in de Meppelweg. Oversteken en LA.
- De Meppelweg helemaal uitfietsen tot het T-splitsing met de Loevesteinlaan. Oversteken en LA.
- Het fietspad buigt naar rechts: de Vreeswijkstraat.
- Na een paar honderd meter RA. Fiets het Zuiderpark in.

Zuiderpark

In 1908 ontwierp Dr. H.P. Berlage in het kader van een algemeen uitbreidingsplan voor Den Haag, een groot volkspark in de polders ten zuiden van de stad. Daar waar grote woonwijken zouden komen, was behoefte aan een groot recreatiegebied. Deze gedachte werd toen belachelijk gevonden, maar 10 jaar later kwam de opdracht om de plannen voor dit park te gaan uitwerken. Weer 10 jaar later, in de twintiger jaren, werd met de beplanting begonnen en kwam het plan in volle uitvoering. De aanleg werd nog bespoedigd in het kader van de werkverschaffing voor werklozen in de dertiger jaren. De aarde die vrijkwam bij het graven van de vijvers werd gebruikt om op vele plaatsen het park te verhogen.

- Op de T-kruising RA in de richting Scheveningen (4 km)
- Eerste weg na 150 meter LA richting Scheveningen.
- Op de kruising RD. U fietst over het viaduct en daarna langs TNO.
- Aan het eind van de weg LA.
- Bij de verkeerslichten RA. U fietst achter de kazerne langs. Bij de kazerne uitgang gaat de straat over in een fietspad.
- Blijf het fietspad volgen tot het fietspad-kruispunt bij een (gele) uitspanning. Hier LA.
- Steek 20 meter verder bij de verkeerslichten: de Van Alkemade-laan over en RD: de Pompstationsweg.
- Volg het fietspad langs de Nieuwe Scheveningse Bosjes tot aan de Badhuisweg. Hier RA.
- Na 50 RA het fietspad op dat aan de buitenkant van de Bosjes ligt.

Nieuwe Scheveningse Bosjes

De Nieuwe Scheveningse Bosjes behoorden vroeger tot de uitgestrekte "Wildernisse". In de jaren dertig van de vorige eeuw werd hier het duinterrein door werklozen beplant met

populieren, Oostenrijkse dennen en bergdennen. Na de oorlog was herbeplanting noodzakelijk. (Zie de beschrijving van de Scheveningse Bosjes op blz. 5). Tevens werd het huisvuil, dat op het laatst van de oorlog niet meer kon worden afgevoerd, bij het herstel van de Bosjes gebruikt.

vervolg routebeschrijving

- U komt weer uit op de Badhuisweg bij het koffiehuis de Boshut Hier LA: de Nieuwe Parklaan oversteken. RD: de Cremerweg.
- Even verder fietst u aan de rand van het Westbroekpark.

Westbroekpark

Het Westbroekpark is begin 1920 naar een plan van de heer P. Westbroek, de toenmalige directeur van de Plantsoendienst aangelegd. Eind jaren veertig werd dit park populair omdat vanaf 1948 bloemententoonstellingen werden gehouden. Het park doet door zijn bloementuin, de losstaande boomgroepen en de vele schilderachtige doorkijkjes sterk aan de parken in Engeland denken. De bloementuin is zeer uitgebreid met honderden prachtige vaste planten. Het pronkstuk van het park is het Rosarium. Er staan de nieuwste soorten rozen van kwekers uit de hele wereld.

vervolg routebeschrijving

- Na de brug bij de Haringkade RA en direct daarna LA: de Duinweg.
- Halverwege de klim ligt het "Belvédère". (zie ook blz.5)

- Bovenaan LA: de Hogeweg en 100 meter verder weer LA.
- De weg loopt voor fietsers niet dood. Volg het fietspad dat daalt naar: de Prof. B.M. Teldersweg.
- *Voordat u hier RA gaat ziet u links het Nationaal Monument voor de oorlogsslachtoffers in het voormalige Nederlands Indië.*
- Bij het eerste verkeerslicht RD en even verder op het kruispunt met: de Scheveningsweg RA.
- Volg het fietspad tot de eerste straat links. Hier LA: Frankenslag.

- Aan het eind van de Frankenslag bij: de Van Boetzelaerlaan LA.
- 20 meter verder RA: de Willem de Zwijgerlaan.

Aan het eind van deze laan is de verbinding met deel 2 van de Parkenroute. Ga naar bladzijde 8 voor de beschrijving van deel 2.

Als u met deel 1 wilt doorgaan keert u hier en rijdt u aan de overkant van de Willem de Zwijgerlaan terug.

Vervolg deel 1.

- Steek: de Van Boetzelaerlaan over en fiets: de Willem de Zwijgerlaan uit tot aan: de Stadhouderslaan.
- Deze laan steekt u RD over: de Eisenhowerlaan en 50 meter verder RA: de Catsheuvel.
- Aan het eind RA het fietspad tussen de gebouwen door.
- U komt uit bij: de Johan de Wittlaan. U steekt deze bij de verkeerslichten over en gaat schuin RD de Adriaan Goekooplaan in. *Direct rechts is de achteruitgang van het Catshuis, dat in het park Zorgvliet ligt. Het is de ambtswoning van de minister-president.*

Zorgvliet

In 1643 kocht Jacob Cats een stuk land ten noorden van Den Haag. Pas in 1652, hij was toen 75 jaar, kreeg hij gelegenheid zich geheel te wijden aan de ontginning van z'n landgoed. Om de groei van bomen en gewassen mogelijk te maken liet Cats de grond ompitten en van veen zuiveren. Cats besteedde veel zorg aan zijn landgoed.

vervolg routebeschrijving

- Op de T-kruising LA. Vervolgens RD het fietspad blijven volgen. U fietst om hockeyvelden heen. Links ziet u het heempark liggen.
- Bij een kruispunt van fietspaden RD. Een waterplas ligt links.

- Bij het volgende kruispunt LA de brug over. Links ligt uitspanning Hans en Grietje.
- Op de Y-kruising LA.
- Op de T-kruising RA.
- 100 meter verder bij het eerste fietspad LA. Het pad stijgt. Een fiets/wandelbrug gaat over: de Lozerlaan.
- Aan het eind van het fietspad RA: de Forellendaal.
- Het eerste fietspad, dat bij de Karperdaal ligt, RA. Het fietspad dat door een groenstrook loopt blijven volgen. Links is een sloot.
- Het pad komt uit in: de Brasemdaal. Hier LA.
- De straat komt uit in de Forellendaal. RA.
- Bij het T-splitsing LA: de Margaretha van Hennebergweg.

- Na twee zijstraten rechts van u bij trampaal nummer M2868 RA. Dit fietspad ligt tussen huizen in.
- Volg het fietspad RD dat door "Houtwijk" loopt. U passeert het "B.Thoen" plantsoen. Aan het eind even linksom aanhouden en dan draait de straat naar rechts.
- Op kruising met: de A.v.d. Tangstraat RD het fietspad op en het buurtpark in. Links: een eilandje.
- Op Y-kruising LA de brug over (zie onderstaande foto).

- Op de T-kruising RA.
- Fietspad blijven volgen tot de T-kruising, hier LA.
- Op de T-kruising RA. Rechts ligt buurtpark de Bokkefort.

Buurtparken

Bokkefort, en later het Kleine Hout en het Florence Nightingalepark zijn buurtparken. Toen de wijken, waarin deze parken liggen, begin jaren zeventig gebouwd werden was de bouwfilosofie: laagbouw gelegen tussen het groen. Dus werden niet alleen bomen geplant, maar ook groenstroken en een park met een

Westduinpark

In 1925 werd het duingebied tussen Kijkduin en het Verversingskanaal voor het publiek afgesloten. Het duinlandschap werd zeer druk bezocht, waardoor de duinvegetatie verloren ging en de duinen daardoor verstoven. De vrije duinen werden in een park veranderd, waarin paden werden aangelegd. Voor de aanleg van het park werd vuilstort gebruikt. Lagen van 40 - 50 cm dikte werden met een laag zand van een halve meter bedekt.

Later werd het terrein in de werkverschaffing omgewerkt. Dennen en loofhout, met op de hellingen kruipwilgen, duindoorn, liguster en boksdooorn, werden geplant. Het park is thans rijk begroeid. In het park zijn enige speelgronden.

vervolg routebeschrijving

- Na een afdaling komt het fietspad uit in: de Duivelandsestraat. RA.
- Een paar honderd meter verder in de bocht met de Nieboerweg LA. De weg stijgt. Links ligt de wijk Duindorp en rechts liggen de Bosjes van Poot.
- Volg het fietspad tot aan de Houtrustweg. LA over de brug.

- Direct na de brug RA: de Kranenburgweg.
- Na een paar honderd meter bent u terug bij het begin van **deel 2**: het fietspad bij het gemeal.

Ga naar blz. 4 voor het vervolg van de Parkenroute richting het Centraal station.

Hier LA: de W. de Zwijgerlaan in.

Route beschrijving deel 3

- Steek op het kruispunt bij de verkeerslichten de Loosduinse Hoofdstraat over en ga na 30 meter RA een fietspad in van het recreatiegebied Madestein in.

Madestein

De parken waar u in deel 3 door en langs komt zijn, in tegenstelling tot de parken uit deel 1 en 2, uit het niets geschapen. Het waren polders en een kassengebied. Er was geen bestaande beplanting, die gespaard moest blijven. Men kon dus alles onbepikt aanleggen, maar wel met de gedachten om parken en recreatiegebieden te maken voor de "moderne mens". In het gebied werden kinderboerderijen, sport- en speelvelden aangelegd, waar volop gerecreëerd kan worden.

Madestein werd in 1969 in twee polders aangelegd: de Oostmadepolder en de voormalige Zwarte polder. In het gebied ligt als bijzonderheid het Heempark H.J. Bos uit 1977. In dit heempark zijn van oudsher in Z-Holland voorkomende landschappen bijeengebracht. Het heempark is een bezoek zeker waard. U gaat dan na 100 meter LA. Er is ook een kinderboerderij.

Als curator van de Leidse Universiteit kon hij zaad van allerlei buitenlandse gewassen uit de Leidse Hortus op zijn land aanbrengen. Zorgvliet werd een wonder van cultuur. Ook de latere eigenaars van Zorgvliet hebben veel aandacht aan het landgoed besteed. In de Franse tijd werd de Franse manier van tuinaanleg toegepast. Weer later werd het park herschapen naar de Engelse tuinstijl van Kent.

vervolg routebeschrijving

- Aan het eind van de laan bij de Scheveningseweg RD, de tramlijn oversteken en RD het park in. Dit zijn de 'Scheveningse Bosjes'.
- Op het kruispunt met een breed fietspad RA. *In het bos volgt u tevens de Lange Afstands Fietsroute 4A.*

Scheveningse Bosjes

Vroeger lag tussen Scheveningen en Den Haag een uitgestrekt golvend duingebied, dat de "Wildernisse", of de "Graefelijkheids Wildernisse" heette. In 1798 kreeg Willem Heijveldt een vergunning om een stuk duin van rond 500 m² te bebouwen. Deze Willem, woonachtig te Rotterdam, was een uitgeweken Bataaf. Zijn bijnaam was dan ook 'de Bataaf'. Hij liet een houten boerderij bouwen ongeveer op de plaats waar nu de tennisbanen liggen. Het duurde meer dan twee eeuwen om de Scheveningse Bosjes te bebossen. Steeds terugkerende stormen ontwortelden de grote bomen, omdat ze door de harde zandgrond te ondiep wortelden.

Het terrein werd onder leiding van Jhr. H.C.A. Ver Hüell op deskundige wijze met bomen beplant. Hij ontwierp ook de Waterpartij. Stormen en zoutaanslag van de zee waren vijanden van de Bosjes. Maar ook de mens. In de Franse tijd haal-

den de arme Scheveningers er hun hout voor de kachel vandaan. In de Tweede Wereldoorlog deden dat de bezetters en de Haagse bevolking.

vervolg routebeschrijving

- RA bij het eerste fietspad rechts van u. Het pad komt aan het eind van de Bosjes bij een koffiehuis. LA: de Kerkhoflaan. *Tegenover de ingang van de RK-begraafplaats staat het oude tolfhek, dat vroeger aan het begin van de Scheveningseweg stond.*
- De eerste weg LA: de Dr. Aletta Jacobsweg. Vervolgens RD onder het viaduct door en bij de volgende kruisingen RD: de Badhuisweg.
- De eerste weg na het ministerie RA: de Kwekerijweg en 10 meter verder direct RA het fietspad dat achter het ministerie om loopt.

- Aan het eind van het fietspad rechts aanhouden tot de T-kruising. Nu LA: de St. Hubertusweg.
- De weg stijgt. Rechts van u ligt het grootste deel van het "Hubertuspark". Een oud duingebied.

Hubertuspark

Het Hubertuspark was vroeger een geliefkoosd jachtterrein. Omstreeks 1930 werd hier middenin het park door de Plantsoendienst met behulp van een aantal werklozen in de werkverschaffing een duintop kunstmatig verhoogd. Zo hoog moest het zand worden opgekruid, dat vanaf een plateau de zee te zien was. Door dit zware karwei kreeg de 'duintop' van de zandkruiers de bijnaam 'bloedberg'.

In het park kan en mag niet gefietst worden, daarom leidt de Parkenroute om het park heen.

vervolg routebeschrijving

- Op de T-kruising na de daling RA.

- Even verder het bruggetje over. Links ligt de stadskwekerij.
- 50 meter na de brug RA een fietspad dat omhoog loopt. Het pad komt uit in: de Klatteweg. Hier RA.

- Bij de ingang van Klein Zwitserland buigt de weg naar links en heet nu: de Maurits de Brauwweg.
- Aan het einde RA het fietspad langs: de Van Alkemadelaan. Rechts ligt Klein Zwitserland.

Klein Zwitserland

Klein Zwitserland is een lage uitsnijding in het hogere omringende duingebied. De Kaswetering stroomt door het park. Het gebied is door afgraving ontstaan.

vervolg routebeschrijving

- Op de eerste kruising RA: de Waalsdorperweg.
- Op de volgende kruising RA. Vlak voor de ingang van de kazerne LA: de Van Voorschotenlaan.
- Aan het einde van de laan de Waalsdorperweg bij de verkeerslichten schuin rechts oversteken: de Oostduinlaan.
- De Oostduinlaan volgen (500-600 meter) tot rechts van u de Groenhovenstraat. Hier LA het fietspad: Goetlijfpad. Pas op met oversteken.
- Het pad komt uit in: de Goetlijfstraat.
- Even verder de eerste straat RA. Langs de flat Florence tot de ingang van het Oostduinpark fietsen, **daarna even wandelen**.
- U loopt RD. Rechts ziet u: de Oude Koepel, dat in het park Oostduin ligt. Links ligt het park Arendsorp.

Recreatiegebied Ockenburgh

De duinen die u hier ziet, heten het Blijrustduin en Schapenatjesduin. Het zijn kunstmatige duinen op oude veengrond. Vierduizend jaar geleden werden langs de kust zandwallen afgezet, de latere dunen. Tussen de zandwallen bleef veel water staan, waardoor er geleidelijk veen ontstond. In de jaren zestig bestond dit gebied uit weilanden en sportvelden, die vol in de wind lagen. Omstreeks 1970 werd het gebied opgehoogd met in totaal 1,1 miljoen kubieke meter puin uit de Haagse binnenstad: onder meer het puin van het oude SER-gebouw en het Provinciehuis. Het zand, dat 2½ meter onder het veen zat, werd naar boven gespoten. De grillige duinen die zo ontstonden, werden beplant met typische duinvegetatie. De begroeiing van de kruin ontstond doordat de wind de zaden over de nabijgelegen, oorspronkelijke duinen waaide.

vervolg routebeschrijving

- De rotonde bij de sporthal neemt u voor driekwart. Links liggen de honkbalvelden van Storks.
- Aan het eind van het fietspad RA: de Machiel Vrijenhoeklaan.
- Na 20 meter LA: de Hoek van Hollandlaan.
- Na 40 meter RA: de Domburglaan rechts stroomt de Haagse Beek.

De Haagse Beek

Over de Haagse Beek is veel te vertellen. M. van Doorn en J. Mennema

hebben over de Beek een boek geschreven. Een aanrader voor wie in de Haagse geschiedenis geïnteresseerd is. De Beek "ontspringt" bij het huidige Schapenatjesduin, waar zich vroeger, voordat dit puinduin werd aangelegd, vlakbij Kijkduin een vochtige plaats bevond. Vandaar stroomt de Beek in noordoostelijke richting door de Segbroekpolder. De Beek passeert Meer en Bos. Bij het Zorgvlietpark buigt de Beek af in de richting van de stad en gaat met een grote boog om het Catshuis heen. Daarna stroomt de Beek de tuin van het Vredespaleis in en verdwijnt daar onder de grond. Via een ondergronds stelsel komt de Beek uit in de Hofvijver bij het Binnenhof.

vervolg routebeschrijving

- Bij het kruispunt met de Kijkduinsestraat RD: de Duinlaan.
- Na 100 meter gaat het fietspad over in een laan. Hier LA: de Katwijkse laan.
- Op de T-kruising LA.
- Bij de volgende kruising LA: de Zandvoortse laan.
- 100 meter verder RA omhoog: de Kijkduinsestraat.
- Het fietspad komt uit bij de bewaakte fietsenstalling Biesieklette. RA: fietspad richting Scheveningen.
- Volg het fietspad door het Westduinpark in de richting van Scheveningen.

vervolg routebeschrijving

- Na het restaurant komt u in: de Heliotrooplaan. LA.
- Bij het kruispunt met: de Laan van Meerdervoort RA.
- Aan het einde van de laan: de Ockenburghstraat oversteken. LA.
- Volg deze straat tot het kruispunt met het ANWB bord RA richting Monster.

Op dit kruispunt is de verbinding met deel 3 van de route. Ga naar bladzijde 12 voor de beschrijving van deel 3.

Vervolg deel 2

- RA, richting Monster.
- Na 200 meter RA over de brug landgoed Ockenburgh in fietsen.

Ockenburgh

Waar de naam Ockenburgh vandaan komt is niet met zekerheid vast te stellen. Bekend is, dat er tussen Rijswijk en Wateringen een landgoed lag dat eigendom was van Albertus de Ockenberge. De dichter-dokter Jacob Westerbaen vond de naam geschikt voor zijn eigen buitenplaats. Hij kocht een terrein buiten Loosduinen, dat voornamelijk bestond uit drassige veegrond, gedempt met afgegraven duinzand. Hij liet een bomenrijk park aanleggen, compleet met grachten en sloten voor de natuurlijke drainage. In kassen groeiden meloenen en druiven! Voor hemzelf kwam er een buitenhuis, dat hij het "Kleyn Paleis" noemde. Zijn vrienden waren Jacob Cats (Zorgvliet) en Constantijn

Huygens (Hofwijck). Zij wisselden, vaak in dichtvorm, van gedachten over hun botanische en landelijke geneugten. Op de plek waar nu het grote huis staat stond Westerbaen's buitenhuis. Het huidige huis heeft nog enkele

herkenningspunten met oude afbeeldingen van zijn Kleyn Paleis. Het landgoed is na Westerbaen enige keren van eigenaar veranderd tot het in 1931 door de gemeente werd aangekocht.

In het voorjaar is Ockenburgh uitbundig in zijn flora. Grote groepen prachtige rododendrons en azalea's staan dan in bloei. Aan de zuidzijde ligt nog een fraai bosgedeelte, het zogenaamde Hyacintenbos, met grote velden wilde hyacinten en andere stinzenplanten.

vervolg routebeschrijving

- Volg het fietspad door het landgoed. U passeert het witte landhuis. 200 Meter na een houten brug gaat u bij de kleine rotonde rechtdoor over een rood fietspad: een pad tussen golfvelden door. Dit hoort bij het recreatiegebied Ockenburgh.
- Bij de T-kruising RA. Links ziet u voetbalvelden.

Arendsdorp en Oostduin**Arendsdorp**

In het begin van de zestiende eeuw bevond zich op de plaats van het huidige park Arendsdorp een boerderij met erf dat de aandacht trok van de welgestelde Mr. Arent van Dorp. Toen was het gebruikelijk dat de zeer-welgestelden zich door het bezit van een buitenplaats onderscheidten van de gewoon-welgestelden. In 1586 kocht van Dorp daarom de boerderij met de grond en liet er een fraai buiten van maken. Door vererving en verkoop werd Arendsdorp op den duur sterk verbonden aan het landgoed Oostduin van de familie Fagel. In 1939 kocht de gemeente het landgoed. Het park doet door zijn mooie doorkijkjes en de ruime opzet sterk denken aan de parken in Engeland.

Oostduin

Omstreeks 1580 liet Baptist de Montevaldona bij Den Haag een buitenhuis bouwen waar tegenwoordig het park Oostduin ligt. Dit landgoed wisselde steeds van eigenaar, waarvan de bekendsten de families Fagel en Van Bylandt waren. De laatste bewoonster was Marie A.O.C. Van Bylandt. Zij liet het grote buitenhuis in 1946 slopen. Haagse patriciërs brachten alleen de zomers op hun buiten door. Zo ook de gravin. 's-Winters verbleef zij in een fraai huis aan het Lange Voorhout. Pas na de Eerste Wereldoorlog heeft ze haar buitenhuis voor permanente bewoning laten inrichten. Ze besteedde veel aandacht aan haar huis en het park. Zij liet van internationale tentoonstellingen voor tuinaanleg het

mooiste naar Oostduin brengen. In 1958 is het park voor het publiek opengesteld. In het park staat nog de oude koepel, een gebouw met een hoog achthoekig middengedeel-

te met één verdieping en twee lagere zijtorentjes. De gravin dronk hier haar thee.

Bij het begin van het park staat ook nog een mooi, met riet bedekt huis, de Rietjes. In de zijmuur staan twee met cement geschilderde ruitersfiguren.

vervolg routebeschrijving

- Via de oprijlaan van de flat komt u uit bij: de Wassenaarseweg.
- Schuin rechts de weg oversteken: het Jozef Israëlsplein.
- De tweede straat LA: de Jozef Israëlslaan.
- Doorfietsen tot het kruispunt met: de Benoordenhoutseweg.
- Bij de verkeerslichten oversteken, RD: de Boslaan. Het tweerichtingen fietspad volgen tot de eerste brug over de Utrechtsebaan.
- RA de brug over. Na de brug LA. Na 50 meter RA. Na 300 meter ligt links het Centraal Station.

Route beschrijving deel 2

- Aan het einde van de Willem de Zwijgerlaan schuin LA naar het fietspad over het kanaal langs het gemaal. LA: de Houtrustweg.
- De eerste laan RA: de Laan van Poot. U fietst even verder langs: de Bosjes van Poot.

Bosjes van Poot

De Bosjes van Poot danken hun naam aan de forse koddebeier Poot die hier in de eerste helft van de negentiende eeuw in dienst was van de groothertogin Von Saksen Weimar en de stok zwaaide tegen de kwajongens. Vroeger bestonden de Bosjes alleen uit een strook eiken-hakhoutbegroeiing langs de weg. Rond 1920 is er een mengeling van dennen en loofhout geplant. In de Bosjes is een beschermd vogelgebied: de Van Schierbeektuin. De tuin is circa 1 ha. groot.

vervolg routebeschrijving

- De Nieboerweg oversteken. RD de Laan van Poot ongeveer 700 meter blijven volgen tot: de Kwartellaan. Hier LA.
- De tweede laan RA: de Kiplaan.
- De rotonde Eiberplein voor 3/5

nemen en dan LA: Wildhoeflaan.

- Bij de verkeerslichten de Sportlaan oversteken. RD: de Daal en Bergselaan.
- Na ongeveer 200 meter RA: de Evert Wijtemaweg (fietspad door de Bosjes van Pex.)

Bosjes van Pex

De naam is ontleed aan de familie Pex, die gedurende vele geslachten hier landbouw en veeteelt bedreef. Eén hofstede heette Berg en Dal, een andere De Wildhoef. Deze hofsteden, op een heuvelachtig terrein, waren omringd door laag eiken krepel hout. De Bosjes strekten zich uit tot aan het oude meer van Segbroek. Tot in de jaren zestig was hier een grote geasfalteerde rolschaatsbaan. 's Winters was er een grote ijsbaan, welke door het schaatscentrum De Uithof werd vervangen.

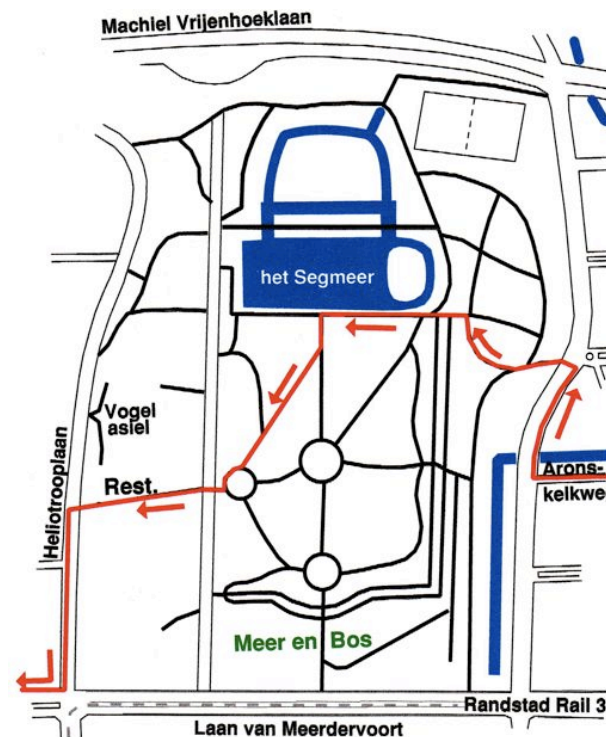
vervolg routebeschrijving

- Na de parkeerplaats RD het fietspad volgen.
- Passeer de manege tot aan het voetbalveld. LA: fietspad. Het pad eindigt bij de Daal en Bergselaan. RA. *Links ligt het beschermde natuurreservaat Wapendal.*
- Bij het kruispunt met de De Savornin Lohmanlaan RD: de Gode tiaweg.
- Tweede weg RA: de Aronskelkweg.
- Aan het einde van de weg RA: de Muurbloemweg. De weg loopt iets omhoog.

- Na ongeveer 100 meter LA het landgoed Meer en Bos in.
- **U gaat nu lopend verder.**
- Op de plattegrond staat de wandelroute aangegeven.

Meer en Bos

Uit opgravingen in deze omgeving bleek dat, ten tijde van de Batavieren, deze streek langs de duinen vrij dicht bevolkt was. Men vond in dit landgoed onder meer sporen van een Bataafs-Romeinse heerweg, de zogenaamde Rijnweg, die van Forum Hadriani aan de Maas naar Lugdunum Batavorum in de duinen moet hebben gelopen.

Latere opgravingen leerden dat de streek nog veel eerder bewoond werd. In feite moet dit de eerste bewoonde plek van Den Haag zijn geweest.

Het huidige park is een klein restant van een oud duinbos dat vroeger in de Segbroekpolder lag. In het park ligt het Segmeer (ook wel het Wijn-daelermeer genoemd.) In het register (1280) van graaf Floris V staat het als Winenaelermeer vermeld. In 1606 kocht Maarten Adriaanszoon van der Voort dit visrijke meer, samen met woning, schuren, bomen en 50 morgen land.

Later kwam het landgoed in het bezit van de familie Van der Mijle, die het verder ontwikkelde. Daarna was het in het bezit van verschillende families, waaronder die van Cats en Van Oldenbarneveldt. Het is echter nooit een royaal en rijk aangelegd buiten geweest, zoals bijvoorbeeld Zorgvliet of Clingendael. Aan de rand van het park ligt het vogelasiel De Wulp van de Haagse Vogelbescherming (zie de plattegrond). Ieder jaar worden daar heel veel vogels door vrijwilligers opgevangen en verzorgd.